

Татарин І. І.,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики**факультету з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України**Львівського державного університету внутрішніх справ**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9517-2299>***Шумик О. М.,***слідчий слідчого відділення відділу поліції № 1**Львівського районного управління поліції № 1 ГУ НП у Львівській області**ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3283-4616>*

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті здійснено комплексний та системний аналіз особливостей судового розгляду кримінальних проваджень в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. Запровадження воєнного стану зумовило необхідність оперативної адаптації кримінального процесуального законодавства до нових викликів, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки, ефективним реагуванням на загрози збройної агресії, захистом прав і свобод людини, а також підтриманням безперервності функціонування судової системи. Встановлено, що трансформація кримінального процесу в таких умовах має комплексний характер і охоплює як нормативний, так і практичний рівні, включаючи організаційні, технологічні та інституційні зміни.

Досліджено нормативно-правові акти, що регулюють здійснення правосуддя під час воєнного стану, зокрема положення Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», а також спеціальні зміни, внесені до процесуального законодавства у зв'язку з воєнними діями. Проаналізовано особливості дії Розділу IX-1 КПК України як правового механізму забезпечення безперервності кримінального провадження в умовах обмеженості можливостей судової системи. Особливу увагу приділено допустимим межах обмеження конституційних прав і свобод людини, а також їх впливу на реалізацію засад кримінального процесу, зокрема змагальності, гласності, безпосередності, розумних строків та забезпечення права на захист та інших.

У статті розглянуто практичні аспекти здійснення судового розгляду кримінальних проваджень в умовах обмеженого доступу до судів, загрози життю та здоров'ю учасників процесу, переміщення населення та руйнування інфраструктури. Проаналізовано можливості та ризики проведення судових засідань у режимі відеоконференції, особливості зміни територіальної підсудності, а також проблеми реалізації процесуальних прав сторін кримінального провадження. Значну увагу приділено питанням цифровізації судочинства та впровадженню електронних інструментів як засобу забезпечення доступу до правосуддя, підвищення оперативності розгляду справ і прозорості судових процедур.

Зроблено висновок, що, незважаючи на об'єктивні обмеження, пов'язані з воєнним станом, держава зобов'язана

забезпечити баланс між публічними інтересами та дотриманням основоположних прав людини. Запропоновано напрями вдосконалення кримінального процесуального законодавства з урахуванням практики ЄСПЛ та європейських стандартів правосуддя, що сприятиме підвищенню ефективності судового розгляду кримінальних проваджень у кризових умовах та післявоєнний період.

Ключові слова: доказування, Європейський суд з прав людини, засади, процесуальні гарантії, права людини, підсудність, правосуддя, прокурор, строки, цифровізація.

Постановка проблеми. Запровадження воєнного стану в Україні стало безпрецедентним викликом для всієї правової системи держави, зокрема для кримінального судочинства. Воєнний стан як особливий правовий режим передбачає тимчасове обмеження окремих прав і свобод людини з метою забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності та обороноздатності держави. Водночас навіть в умовах збройної агресії держава не звільняється від обов'язку гарантувати дотримання основоположних принципів правосуддя та забезпечення права кожної особи на справедливий суд.

Судовий розгляд кримінальних проваджень у період воєнного стану відбувається в умовах підвищеної небезпеки, обмеженого доступу до судів, евакуації населення, руйнування інфраструктури та кадрового дефіциту в судових органах. Такі обставини істотно ускладнюють реалізацію засад кримінального процесу, зумовлюють необхідність застосування спеціальних процедур і потребують переосмислення традиційних підходів до здійснення правосуддя [7, с. 164].

Дослідження особливостей судового розгляду кримінальних проваджень під час воєнного стану обумовлена також необхідністю узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері прав людини, зокрема практикою Європейського суду з прав людини. У цьому контексті особливого значення набуває питання забезпечення балансу між публічними інтересами держави та правами учасників кримінального провадження.

Стан дослідження. Проблематика особливостей судового розгляду кримінальних проваджень в умовах воєнного стану знайшла відображення у працях низки українських науковців, які досліджували як загальні засади кримінального процесу,

так і специфіку його функціонування в умовах надзвичайних правових режимів. Зокрема, окремі аспекти здійснення правосуддя, дотримання процесуальних гарантій та трансформації засад кримінального процесу в умовах воєнного стану аналізували Ю.П. Аленін, І.В. Басиста, Н.В. Глинська, І.В. Гловюк, О.В. Капліна, А.В. Лапкін, О.О. Торбас, а також інші вчені. Водночас комплексне дослідження саме судового розгляду кримінальних проваджень під час воєнного стану залишається недостатньо розробленим і потребує подальшого наукового аналізу.

Мета статті – комплексне дослідження особливостей судового розгляду кримінальних проваджень в умовах воєнного стану в Україні, з урахуванням змін у кримінальному процесуальному законодавстві та практики їх застосування. Окрему увагу приділено визначенню впливу воєнного стану на реалізацію засад кримінального процесу та забезпечення прав учасників провадження. Також метою є обґрунтування напрямів удосконалення правового регулювання судового розгляду з урахуванням європейських стандартів правосуддя.

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання судового розгляду кримінальних проваджень в умовах воєнного стану базується на поєднанні загальних засад кримінального процесу та спеціальних правових норм, зумовлених дією особливого правового режиму. В основі такого регулювання є засада верховенства права, який передбачає, що навіть у надзвичайних умовах держава зобов'язана забезпечити функціонування судової влади та дотримання базових процесуальних гарантій [5].

Конституція України є фундаментальним джерелом, що визначає межі та умови здійснення правосуддя під час воєнного стану. Відповідно до її положень, право на судовий захист і справедливий суд є невід'ємним правом людини, яке не може бути повністю скасоване. Воєнний стан допускає тимчасове обмеження окремих прав і свобод, однак такі обмеження мають бути законними, обґрунтованими, пропорційними та спрямованими виключно на досягнення легітимної мети – захисту національної безпеки [4].

Важливе місце у системі нормативно-правових засад судового розгляду кримінальних проваджень під час воєнного стану посідає Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Зазначений нормативно-правовий акт визначає особливості діяльності органів державної влади, у тому числі судів, у період воєнного стану. При цьому законодавець свідомо не включив до нього положення про припинення або призупинення діяльності судів, що підтверджує визнання судової влади як ключового елементу механізму захисту прав і свобод людини навіть у надзвичайних умовах [3].

Важливим кроком законодавця у відповідь на виклики повномасштабного вторгнення стало впровадження та подальше вдосконалення Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Центральне місце тут посідає стаття 615 КПК України, яка регламентує особливий режим досудового розслідування та судового розгляду. Науковий аналіз цієї норми дозволяє стверджувати, що вона запроваджує «кризову модель» кримінальної юстиції.

Зокрема, ч. 1 ст. 615 КПК України передбачає можливість тимчасової передачі повноважень слідчого судді прокурору відповідного рівня у разі об'єктивної неможливості суду виконувати свої функції. У контексті судового розгляду це накладає на суд додатковий обов'язок: під час підготовчого засідання

або розгляду справи по суті суддя має здійснити ретельну перевірку законності дій прокурора, який діяв як «квазісуддя». Це необхідно для того, щоб виняткові заходи (обшуки, затримання, обрання запобіжних заходів) не стали інструментом свавілля, а залишалися в полі зору правосуддя навіть за умови постфактум-контролю [5].

Особливого значення набувають норми Кримінального процесуального кодексу України, які були адаптовані до реалій воєнного стану шляхом внесення низки змін і доповнень. Ці зміни спрямовані, з одного боку, на забезпечення оперативності та безперервності судового розгляду, а з іншого – на збереження основних процесуальних гарантій. Зокрема, законодавець розширив можливості проведення судових засідань у режимі відеоконференції, що дозволяє забезпечити участь сторін кримінального провадження незалежно від їхнього фактичного місця перебування.

Крім того, було врегульовано питання зміни територіальної підсудності кримінальних проваджень у разі неможливості здійснення правосуддя окремими судами. Такий механізм дозволяє уникнути фактичного блокування судового розгляду, однак водночас потребує чіткого дотримання засади доступності правосуддя та недопущення надмірного навантаження на інші суди.

Запровадження воєнного стану істотно впливає на реалізацію основоположних засад кримінального процесу, які в умовах мирного часу сприймаються як стабільні та незмінні. У період воєнних дій ці засади зазнають певної трансформації, що зумовлено необхідністю забезпечення безпеки учасників процесу та функціонування судової системи в цілому.

Засада гласності судового розгляду в умовах воєнного стану може бути обмежена у випадках, коли відкритий розгляд справи створює загрозу національній безпеці, розголошенню державної таємниці або життю та здоров'ю учасників кримінального провадження. Водночас такі обмеження повинні мати виключний характер, бути належним чином мотивованими та застосовуватися лише у випадках реальної необхідності. Неприпустимим є використання воєнного стану як формальної підстави для необґрунтованого закриття судових засідань [9, с. 238–239].

Засада безпосередності дослідження доказів зазнає особливих змін у зв'язку з активним використанням дистанційних форм участі у судовому процесі. Проведення судових засідань у режимі відеоконференції дозволяє забезпечити участь сторін і свідків у процесі, проте водночас створює додаткові виклики щодо оцінки достовірності показань та сприйняття поведінки допитуваних осіб. У таких умовах на суд покладається підвищена відповідальність за належну оцінку доказів з урахуванням усіх процесуальних обставин.

Особливої уваги в умовах воєнного стану потребує реалізація засади забезпечення права на захист. Обмеження пересування, складність комунікації між захисником і підзахисним, а також ускладнений доступ до матеріалів кримінального провадження можуть суттєво впливати на ефективність захисту. У зв'язку з цим суди повинні застосовувати компенсаторні механізми, зокрема надавати додатковий час для ознайомлення з матеріалами справи, відкладати судові засідання або забезпечувати альтернативні способи комунікації між захисником і підзахисним [2].

Трансформація засади безпосередності дослідження доказів. Аналізуючи ч. 11 ст. 615 КПК України, слід зазначити, що вона вносить суттєві корективи у класичне розуміння ст. 23 КПК

(безпосередність дослідження показань, речей і документів). В умовах воєнного стану свідчення, отримані під час досудового розслідування та зафіксовані за допомогою відеозапису, можуть бути використані судом без повторного допиту особи в залі засідання, якщо її явка є об'єктивно неможливою (перебування в зоні бойових дій, на окупованій території або за кордоном).

Така правова конструкція є вимушеною, проте вона потребує від суду застосування високих стандартів оцінки допустимості. Суддя має перекопатися, що під час такого дистанційного або зафіксованого допиту не було порушено право особи на вільне надання показань без стороннього тиску. Таким чином, принцип безпосередності зміщується в бік принципу автентичності та повноти відеофіксації, що є важливою науковою новелою сучасного етапу розвитку кримінального процесу [11, с. 412].

Організація судового розгляду кримінальних проваджень в умовах воєнного стану характеризується істотним ускладненням усіх стадій процесу та потребує застосування гнучких і нестандартних управлінських рішень з боку органів судової влади. Воєнні дії, окупація окремих територій, руйнування судової інфраструктури та загроза безпеці суддів і працівників апаратів судів суттєво вплинули на здатність судів здійснювати правосуддя в звичному режимі.

Значна кількість судів була змушена змінити територіальне розташування або перейти на роботу в обмеженому форматі, що безпосередньо вплинуло на доступність правосуддя для учасників кримінальних проваджень. У таких умовах особливого значення набуває належна організація внутрішньої діяльності судів, зокрема планування судових засідань, оптимізація навантаження на суддів та забезпечення належної комунікації з учасниками процесу [6, с. 211].

Одним із ключових організаційних механізмів забезпечення безперервності судового розгляду стала зміна територіальної підсудності кримінальних проваджень. Зазначений інститут дозволяє передавати справи до судів, які мають можливість здійснювати правосуддя в безпечніших регіонах. Водночас масове застосування такого механізму призвело до значного переваження окремих судів, що негативно позначається на стерах розгляду справ і якості судових рішень.

Важливу роль у забезпеченні функціонування судової системи під час воєнного стану відіграє цифровізація судового процесу. Використання підсистеми «Електронний суд», електронного документообігу, дистанційних засобів зв'язку та відеоконференцій дозволяє частково компенсувати обмеження, пов'язані з фізичною присутністю учасників процесу в залі судових засідань. Разом з тим цифровізація судочинства потребує належного технічного забезпечення, кібербезпеки та підвищення цифрової компетентності суддів і учасників кримінального провадження [1, с. 143].

Питання територіальної підсудності (ст. 34 КПК України) в умовах війни переплелось з проблемою дотримання розумних строків (ст. 28 КПК). Передача справ із судів, що опинилися в зоні бойових дій, до судів у тилових регіонах призводить до виникнення ситуації «процесуального дублювання». Згідно зі ст. 319 КПК України, судовий розгляд має проводитися в незмінному складі суддів, а зміна складу тягне за собою розгляд справи спочатку.

Для нівелювання негативних наслідків масової зміни підсудності суди мають ширше застосовувати механізми дистанційної участі та оптимізації графіків засідань. Крім того, законодавець

у ч. 6 ст. 615 КПК передбачив можливість автоматичного продовження строку тримання під вартою на 30 днів у разі неможливості проведення засідання. Проте, як свідчить практика Верховного Суду, таке «автоматичне» продовження не звільняє суд від обов'язку при першій же можливості розглянути питання доцільності подальшого утримання особи під вартою в межах змагального процесу [12].

Судова практика в умовах воєнного стану виявила низку системних проблем, які істотно впливають на ефективність здійснення судового розгляду кримінальних проваджень і потребують комплексного наукового осмислення. Однією з ключових проблем є дотримання засади розумних строків розгляду справ. Об'єктивні чинники, такі як бойові дії, переміщення учасників процесу, зміна підсудності та кадровий дефіцит, ускладнюють своєчасний розгляд кримінальних проваджень.

Поряд із об'єктивними факторами існують і суб'єктивні причини порушення розумних строків, зокрема недостатня організація судового процесу, переваження суддів, а також зловживання процесуальними правами з боку окремих учасників кримінального провадження. У таких умовах особливого значення набуває активна процесуальна роль суду, спрямована на забезпечення оперативності та ефективності судового розгляду [10, с. 164].

Не менш актуальною проблемою є забезпечення безпеки учасників судового процесу. Судді, прокурори, захисники, потерпілі та свідки нерідко здійснюють свою діяльність в умовах реальної загрози життю та здоров'ю. Це зумовлює необхідність запровадження додаткових організаційних і процесуальних механізмів захисту, зокрема проведення закритих судових засідань, використання анонімності свідків, а також дистанційних форм участі у процесі.

Окремої уваги потребує проблема забезпечення рівності сторін кримінального провадження. В умовах воєнного стану сторони можуть мати різні можливості щодо доступу до доказів, участі в судових засіданнях та реалізації процесуальних прав, що створює ризики порушення засади змагальності. Суд у таких ситуаціях повинен вживати компенсаторних заходів для забезпечення справедливого балансу між сторонами [8, с. 475].

Особливе місце в системі правового регулювання посідає Розділ IX-1 КПК України, який став своєрідним «процесуальним запобіжником» проти колапсу правосуддя. Стаття 615 КПК України запровадила автономну модель функціонування кримінальної юстиції, яка активується у разі неможливості виконання окремими суб'єктами своїх функцій. Ключовою новелою є перерозподіл повноважень між слідчим суддею та прокурором. У випадках, коли слідчий суддя не може здійснювати свої повноваження, функції щодо обрання запобіжних заходів дозволив на затримання чи дозволів на обшук делегуються прокурору відповідного рівня. Це рішення є виправданого відповіддю на загрозу життю працівників суду, проте воно суттєво змінює баланс стримувань і противаг. Саме тому судовий розгляд у таких провадженнях має базуватися на прискіпливій перевірці допустимості доказів, отриманих у такий спосіб враховуючи, що прокурор є стороною обвинувачення, а не незалежним арбітром [5].

Згідно з ч. 11 ст. 615 КПК України, за неможливості явки учасника провадження до суду через воєнні дії, судовий розгляд може здійснюватися у режимі відеоконференції за допомогою будь-яких доступних технічних засобів. На відміну від стандарт-

ної процедури (ст. 336 КПК), яка вимагає використання лише спеціалізованих систем, законодавче дозволення використовувати «будь-які засоби» (Skype, Zoom, WhatsApp тощо) суттєво спрощує доступ до суду. Це ставить перед судом завдання забезпечити ідентифікацію особи та конфіденційність її спілкування із захисником, щоб дистанційний формат не перетворився на формальність, де порушується право на конфіденційну правову допомогу.

Також, згідно зі ст. 95 та ст. 615 КПК України, свідчення, зафіксовані за допомогою відеозапису на стадії розслідування, можуть бути визнані судом як докази без безпосереднього допиту особи в залі суду, якщо її явка є об'єктивно неможливою. Це є виправданим відступом від засади безпосередності (ст. 23 КПК України) задля збереження доказової бази у провадженнях щодо воєнних злочинів та злочинів проти національної безпеки, де свідки можуть перебувати під постійним ризиком фізичного знищення або депортації [11]. При цьому суд має детально мотивувати у вироку, чому саме явка особи була неможливою, щоб уникнути нівелювання стандартів справедливого суду.

Проблема строків тримання під вартою (ст. 197 КПК України) також отримала специфічне вирішення: ч. 6 ст. 615 КПК України дозволяє автоматичне продовження такого строку до 30 днів, якщо засідання неможливо провести через об'єктивні обставини війни. Такий механізм є критично необхідним у прифронтових зонах, де через обстріли фізично неможливо етапувати підсудного або зібрати склад суду. Однак суди мають суворо контролювати обгрунтованість таких затримок, уникаючи формалізму. Автоматизм не означає безконтрольність: при першій же технічній чи безпековій можливості питання доцільності тримання під вартою має стати предметом відкритого судового розгляду, щоб обмеження свободи залишалося пропорційним загрозам, як того вимагає практика ЄСПЛ.

Висновки. Підсумовуючи проведене дослідження, можна стверджувати, що судовий розгляд кримінальних проваджень в умовах воєнного стану перетворився на складний і багатограний процес, який змушений функціонувати в режимі постійного балансування між ефективністю та безпекою. Воєнний стан об'єктивно продиктував нові правила гри для правосуддя, вплинувши на організацію судочинства, трансформацію класичних процесуальних засад та звичні підходи до дотримання строків розгляду справ.

Ключовим етапом цієї трансформації стало впровадження Розділу IX-1 КПК України, який фактично створив «автономну модель» правосуддя для надзвичайних умов. Стаття 615 КПК дозволила системі не зупинитися навіть у найскладніші моменти, делегуючи частину повноважень слідчих суддів прокурорам та дозволяючи гнучкі підходи до фіксації доказів. Проте цей досвід показує, що будь-яка адаптація законодавства повинна мати межі: спрощення процедур є виправданим лише тоді, коли воно не перетворюється на нівелювання засадничих стандартів справедливого суду. Зокрема, передача судових функцій стороні обвинувачення має залишатися винятковим заходом, що підлягає обов'язковій наступній перевірці незалежним судом при першій технічній можливості.

Важливо розуміти, що навіть у розпал збройної агресії держава не звільняється від свого головного обов'язку – гарантувати верховенство права. Судова система в цей період довела, що вона є не просто формальним інститутом, а дієвим механізмом захисту прав людини. Це підтверджується актив-

ним впровадженням цифровізації: розширення використання відеоконференцій та «Електронного суду» стало не просто зручністю, а єдиною можливою процесуальною гарантією доступу до правосуддя для мільйонів громадян, які опинилися далеко від домівки чи в зоні ризику. Цифровізація кримінального процесу в умовах війни перейшла зі стадії допоміжного інструментарію у статус базової умови реалізації права на судовий захист.

Дивлячись у майбутнє, стає очевидним, що кримінальне процесуальне законодавство потребує подальшого точкового вдосконалення. Це стосується і більш чіткої регламентації автоматичного продовження запобіжних заходів, і легалізації дистанційного депонування показань, які можуть бути втрачені через війну. Науковий та практичний досвід, отриманий судами під час воєнного стану, має стати фундаментом для глибинної модернізації КПК України, де елементи дистанційного правосуддя та електронного документообігу будуть імplementовані як постійні норми для підвищення оперативності судочинства. Тільки через поєднання такої процесуальної оперативності з неухильним дотриманням практики ЄСПЛ та міжнародних стандартів, Україна зможе забезпечити ефективний розгляд справ не лише в період воєнного стану, а й у період подальшого післявоєнного відновлення. Суд має залишатися місцем сили права, незалежно від зовнішніх обставин, виступаючи гарантом того, що надзвичайні умови ніколи не стануть підставою для відмови від демократичних цінностей та справедливості.

Література:

1. Абламська В. В. Законодавчі новели щодо здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Право і безпека*. 2022. № 2. С. 140–148.
2. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фомина Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 4. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 30.12.2022. 82 с.
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4239>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
6. Лазукова О. В. Особливості правового змісту інституту досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 4. С. 208–218.
7. Пилипенко Д. О., Андріяшевський А. Г. Щодо питання визначення окремих аспектів особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного стану. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2023. № 1. С. 162–165.
8. Софіїв С. О., Теслицький А. А. Проблемні питання щодо застосування на практиці норм кримінального процесуального законодавства в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 473–478.
9. Топчий В. В. Особливості здійснення та реалізація кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. № 2. С. 233–242.
10. Чорна О. В. Судовий контроль в умовах воєнного стану: чи назріли зміни до кримінального процесуального закону? *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 6. С. 260–266.

Tataryn I., Shumyk O. Peculiarities of the trial of criminal proceedings during martial law

Summary. The article provides a comprehensive and systematic analysis of the features of the trial of criminal proceedings under the legal regime of martial law in Ukraine. The introduction of martial law necessitated the prompt adaptation of criminal procedural legislation to new challenges related to ensuring national security, effective response to threats of armed aggression, protection of human rights and freedoms, and maintaining the continuity of the functioning of the judicial system. It has been established that the transformation of the criminal process under such conditions is complex in nature and covers both the normative and practical levels, including organizational, technological and institutional changes. The normative and legal acts regulating the administration of justice during martial law are studied, in particular the provisions of the Constitution of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Law of Ukraine “On the Legal Regime of Martial Law”, as well as special changes made to procedural legislation in connection with military operations. The peculiarities of the operation of Section IX-1 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine as a legal mechanism for ensuring the continuity of criminal proceedings in conditions of limited capabilities of the judicial system are analyzed. Special attention is paid to the permissible limits of restrictions on constitutional rights and freedoms of a person, as well as their impact on the implementation

of the principles of criminal proceedings, in particular the principles of adversarial nature, publicity, immediacy, reasonable terms and ensuring the right to defense.

The article considers practical aspects of conducting criminal cases in conditions of limited access to courts, threats to the life and health of participants in the process, population displacement and destruction of infrastructure. The possibilities and risks of conducting court sessions in the videoconference mode, the peculiarities of changing territorial jurisdiction, as well as the problems of exercising the procedural rights of the parties to criminal proceedings are analyzed. Considerable attention is paid to the issues of digitalization of judicial proceedings and the introduction of electronic tools as a means of ensuring access to justice, increasing the efficiency of case consideration and transparency of judicial procedures.

It is concluded that, despite the objective restrictions associated with martial law, the state is obliged to ensure a balance between public interests and observance of fundamental human rights. Directions for improving criminal procedural legislation are proposed, taking into account the practice of the ECHR and European standards of justice, which will contribute to increasing the efficiency of judicial review of criminal proceedings in crisis conditions and the post-war period.

Key words: evidence, European Court of Human Rights, principles, procedural guarantees, human rights, jurisdiction, justice, prosecutor, deadlines, digitalization.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026